

ARTIȘTI PLASTICI ROMÂNI ÎN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI XX

**Cotinel Munteanu
Adrian Mihalache**

Se știe ca un popor fără cultură dispăre, iar istoria a demonstrat acest lucru. Astăzi se consideră, și pe bună dreptate, că arta unui popor intră în domeniul public internațional ca element cultural când ajunge să-și afirme caracterul ei propriu. Este normal să fie așa din moment ce arta, pretutindeni în manifestările ei superioare, reflectă aspectele caracteristice ale timpului și poporului din care s-a născut. Pușkin spunea că «arta unei țări reprezintă totalitatea virtuților sociale și a forțelor sale etice». Se știe că artiștii noștri, în general, nu s-au putut sustrage legilor vremii și împrejurărilor. De aceea trebuie căutată importanța culturală a artei, semnele originalității care înseamnă o nouă varietate artistică.

Cercetând arta ca fapt de civilizație vom constata, de fapt, că ea cristalizează momentele esențiale ale acesteia, solidificând, am putea spune, valențele umane în opere care tind să devină nepieritoare, ca măturie a locurilor și vremurilor în care s-au născut. Fluxul noilor opere este astfel mult mai rapid, clasicizarea sau dispariția de pe firmament au loc în perioade relativ reduse de timp. Ar fi greu de spus dinainte ce se va păstra și ce anume nu va rezista asalturilor timpului sau extinderii pe noi spații stilistice.

Creația artistică reprezintă însă întotdeauna un eveniment în sensul că introduce o ruptură axiologică față de canoanele trecutului, măcar în unele privințe.

Arnold Gehlen distinge trei mari tipuri de artă: ideatică, realistă și abstractă.

Evoluția de la arta ideatică, prin cea naturalistă, la arta abstractă dezvăluie un proces de trecere sau etapele drumului către interior, adică spre expresia individuală.

Începând cu a doua jumătate a secolului XX, tendințele evolutive ale artelor plastice din România au început să se diversifice în mod spectaculos, generând noi

personalități în pictură, sculptură, grafică, tapiserie, etc.

Sinteza pe care am pregătit-o va prezenta câțiva artiști plastici care, prin stil și concepție, au realizat un limbaj plastic cu impact deosebit.

Dacă începem cu **Horia Bernea**, trebuie să vorbim despre robustețea și plenitudinea, despre seninătatea picturii lui, evidente la prima privire aruncată asupra operei acestuia, de imposibilă certitudine.

Aceste caracteristici sunt proprii picturii sale. Se știe că dintre elementele expresive cultura are o valoare grafologică și poate transmite direct trăirile subconștientului. În coeziunea armonioasă a picturilor lui Bernea tușele întreges înfiorarea generată de conștiința în omenesc și lumesc. Traiectele imprevizibile ale tușelor largi sau înguste, estompate sau violente, apăsate sau ușoare, sinuoase sau fluente, violent gestuale ca niște vibrații îndepărtate, prin transparența interioară a suprapunerilor picturale, formează un ton major, structural și cromatic al picturii sale. În afară de tușă, trebuie să luăm în considerare un alt element important care contribuie la expresia puternică a picturii lui Horia Bernea și anume un element cu totul personal viziunii lui, spre care s-a îndreptat, conștient ca de o necesitate a confruntării, care apoi a fost absorbit lent. Este vorba de absorbția formelor primare, a formelor artistice produse de evoluția modernă a societății.

Prin originalitatea confruntării formelor cu trăirile sufletului s-au născut cunoscutele cicluri *Dealuri*, *Curți*, *Prapori*, *Hrane* (Pâinea).

Silvia Radu, sculptor remarcabil prin portretistica inspirată din vechile statui grecești, portrete colorate și statuete în poziții

teatrele creează o «arhitectură» parcă desprinsă din piatra aspră și sumbră a originilor.

Arta ei este ca o explorare în peisajul grecesc și parcă pătrunde în solitudinea răpoasă a acelor locuri. Aceasta folosește propria sculptură fără teama de a șoca, atingând un straniu plin de contraste vivace de culoare. Știința figurativă a sculptorului, dialogul cu grecii și etruscii n-arc nevoie de justificări.

Pavel Codiță este legat, inseparabil, de atitudinea din arta romanească a acestor decenii. Pictura lui ca un balet fastuos și grav de păsări nemișcate, verde catifelat și adânc. Astfel, la Pavel Codiță fabulosul nu se răsfășă în petrecere ludică, iar naiul nu se explicitază.

Somptuozitatea operează fără prejudecăți la Pavel Codiță, în colajele care pregătesc sau refac paralel lemnul unor picturi. Rupturile de accent pe care le poartă cu sine colajul îi dau ocazia pictorului să ne împingă, neașteptat spre falezăle unui tărâm metafizic.

Ion Neagoe, devenit ieșean prin adopție, preocupat în special de crearea unui timbru propriu, portretist prin excelență (Pallady, Băncilă etc.) și compozist de marcă ampolare se plasează în galeria marilor ieșeni. Pictura lui se caracterizează în special prin sonoritatea tonurilor care se contopesc în surdini și a abordat, în ultimă instanță, tempera pentru puritatea tonurilor și transparența materiei potrivite rafinamentului său. Colorist de excepție, la Ion Neagoe toată știința portretului se află în măiestria de a surprinde cu tandrețe și expresivitate virtuțile caracterelor umane. Putem spune la un moment dat că este un clasic în școala ieșeană contemporană. Așa cum spunea Radu Negru, «Ion Neagoe a fost cel mai mare portretist al generației lui și rămâne ca atare în istoria artei». Ceea ce a lăsat în colecțiile particulare și muzcale poate fi considerat antologic.

Elena Stoinescu Muntean este o prezență notabilă în viața artistică, deși activitatea și-o desfășoară în Arad. În ultimii ani și-a creat un stil clar, inconfundabil. Lucrările ei de tapiserie având o autonomie care le permite să fie receptate estetic fără a fi plasate într-un cadru determinant. De multe ori și acestea par a fi niște tablouri de mare iradiere cromatică.

Asta nu înseamnă că artista tinde să anuleze specificul tapiseriei printr-o hazardată

incursiune în domeniul picturii. În demersurile sale artista rămâne strâns legată de mijloacele de exprimare și de materialele artei sale.

Repudiind folclorismul ieftin, artista inventează o ornamentică proprie cu o finalitate mai degrabă decorativă decât simbolică pentru că, credincioasă concepției sale despre tapiserie, ea nu țintește alambicate tălcuri filozofice ascunse în hieroglifele unor motive și forme, ci dorește simplu să producă bucurie ochiului și sufletului.

Repertoriul de motive este foarte bogat. Tratarea lui ne surprinde prin ineditul stilizării. Chiar în cazul motivelor predilecte din arta populară, soarele, steaua, pasărea, pomul, înfățișările pe care le iau acestea în tapiseriile sale nu amintesc pe cele cu aceleași denumiri, datorate creatorului anonim. Este o altă geometric care prezidează stilizarea operată de aceasta artistă.

Valeriu Brudașcu arată un puternic simț al formelor în spațiu, sculpturile sale evocând de multe ori formele brute ale materiei. Modelajul practicat de el, are totdeauna o energie care denotă în egală măsură mâna sigură a artistului și acuitatea observației. Trecerea spre o sculptură avântată bazată pe o morfologie înscrisă în linii ample de maximă esențialitate, după exemplul lui Henry Moore, este indicată în lucrările executate în lemn. Preocuparea pentru mișcarea lăuntrică a formei vizibile în articularea gurilor volumului, indică un sculptor capabil să exalte vitalitatea formei.

Sculptorul **Mihai Olos** face parte din categoria creatorilor ce se refuză unei definiții în termeni precisi. Spiritul sau întrepred, neastâmpărul unei curiozități permanente îl poartă de dezinvolțură de la pictură la literatură, de la cercetări folclorice la sculptură și happening.

Toate manifestările sale artistice, literare, culturale poartă pecetea unui temperament expansiv, deseori imprevizibil. Există în el o indiscutabilă vocație nonconformistă. În mod paradoxal, poate, această atitudine nobilă, atașată net idealurilor de îmbogățire a experienței culturale prin intermediul valorilor inedite pe care le poate propulsa aventura cunoașterii, este dublată, cel puțin în parte, de vigoarea cerebrală ce ordonează în spiritul unei ordini structurale interioare, construcțiile sale nonfigurative de

extracție populară. La nivelul limbajului formal, creația lui Mihai Olos își asumă o modernitate activă. Printr-un program cultural estetic larg, artistul urmărește să proiecteze valorile artistice și funcționale ale gândului și exprimării spiritului folcloric maramureșean între sursele capabile să alimenteze o artă viabilă. În ansamblu, viziunea sa plastică se dezvoltă ca expresie a unei gândiri sintetice ce îmbracă forme decorativ funcționale.

La **Traian Hrisca** viziunea compozițională monumentală, interpretările cromatice de sorginte decorativă caracterizează individualitatea orizontului expresiv propriu picturii lui. Prin încorporarea unor dominante ideatice, prin calități picturale și de imagine a alcătuirilor ce îi populcăză lucrările, artistul tinde să depășească nivelul unui spectacol liric. Compozițiile sale abordează cu precădere o tematică selecționată din spațiul satului maramureșean, dar rezolvările plastice sunt complet detașate de orice urmă de folclorism. Personalitatea proprie construiește, organizează, imaginează un Maramureș simbolic. Propunerile plastice rezultate astfel nu încearcă nici pe departe să sintetizeze emblematic imagini cu putere de definiție. Dimpotrivă, Maramureșul său este înaintea de toate un spațiu sentimental și spiritual în care guvernează componentele și exigențele unei gândiri autonome.

Natura statică, și mai rar peisagistică, îmbogățesc un domeniu de preocupări în care

actualul cerebral cenzurează și direcționează resursele afective.

În creația lui **Ioan Marchiș** frapează mobilitatea unui spirit imagintiv care se exprimă cu egală plăcere și forță în sculptura figurativă și în cea nonfigurativă, în domeniile portretisticii, compoziției monumentale și a celei metaforic simbolice. Viziunea sa sculpturală caută să armonizeze vigoarea și noblețea materialului cu puterea de sugestie a unor forme modelate în alcătuirii de o armonie particulară. De la caz la caz, cultivă și sugestia metaforică și sugestia simbolică. Deși materialul său preferat este metalul, preocupările artistului se îndreaptă și către lemn, material în care urmărește transpuneri plastice personale ale unor motive și elemente inspirate din arta țărănească a lemnului din spațiul etnografic maramureșean.

Artă, în a doua jumătate a secolului XX, este rezultatul unor experiențe anterioare, a unor lungi preocupări și pregătiri, după îndelungi meditații și încercări practice repetate. De aceea, artiștii nu iau nimic de-a gata și, dacă se îndepărtează de tradiție, este deoarece instinctul și judecata, sau ambele, îi obligă la acestea.

Din această cauză, ei merită să fie respectați și, dacă ne gândim la activitatea lor, în urma unor analize amănunțite și mai profunde, ne dăm seama de avantajul pe care arta l-a avut de pe urma ingeniozității unui artist sau a unui grup de artiști.

ROMANIAN PAINTERS FROM THE SECOND HALF OF THE XXTH CENTURY

It is known that a nation without culture disappears and history proves it. Nowadays, we see the art of one nation integrated to the international public domain as a cultural element when it states its character. It is normal to be like this, as long as the art reflects the specific features of the time and nation in which it was born. Pușkin says that "One nation's art represents all its social virtues and moral forces." It is known that our artists, generally speaking, couldn't avoid the rules of their times and the circumstances. Because of that, we must find the cultural importance of the art, the signs of originality which signify a new artistic variety.

Exploring the art as a fact of civilization, we'll see that it materializes the essential moments of that civilization, consolidating the human capacities in works of art that tend to become everlasting as a testimony of the places and times in which they were born. Nowadays, the flow of the new creations is much faster and the classicization or the disappearance from the firmament happens in relative time periods. It is difficult to say what will remain in facing the time assault or the expand of the new stylistic spaces.

Arnold Gehlen distinguishes three types of art: ideative, realistic and abstract. The evolution from ideative art through naturalistic, to the abstract art, shows us a transition process or the stages of the way to inside, to the individual expression.

From the beginning of the XXth century, the evolution tendencies of the fine arts in Romania, have started to diversify spectacularly, bringing new personalities in painting, sculpture, graphics etc.

The synthesis I prepared will present several painters that achieved through style and conception a plastic language with a remarkable impact.